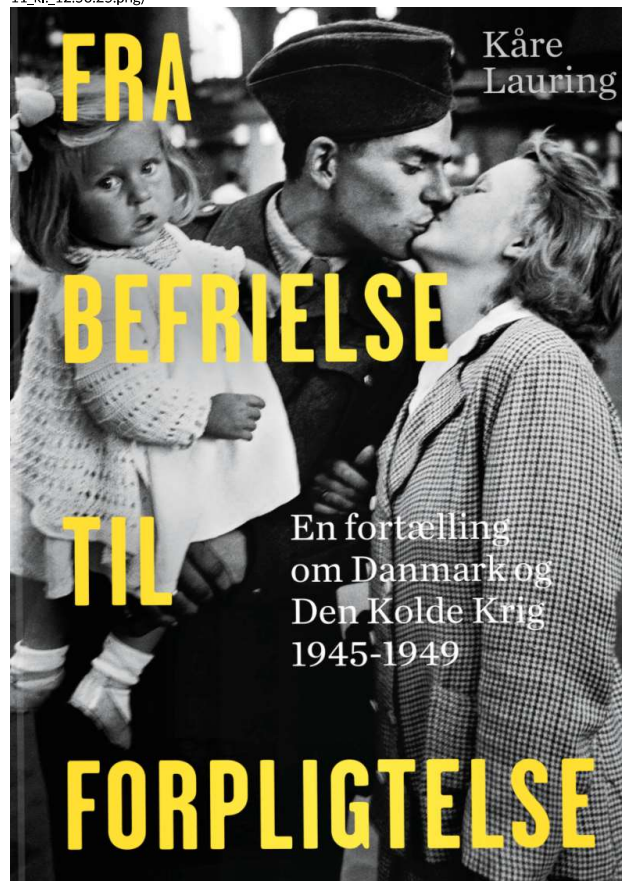

Fra Befrielse til Forpligtelse – En fortælling om Danmark og den Kolde Krig 1945-1949

(https://www.krigsvidenskab.dk/application/files/2516/0768/8172/Skaermbillede_2020-12-11_kl_12.50.25.png)

(https://www.krigsvidenskab.dk/application/files/2516/0768/8172/Skaermbillede_2020-12-11_kl_12.50.25.png)

()

Titel: Fra Befrielse til Forpligtelse – En fortælling om Danmark og den Kolde Krig 1945-1949

Forfatter: Kåre Lauring

Forlag: Gyldendal

År: 2020

Sider: 425

Vejl. pris: 349,95 DKK

Anmelder: Thomas Kamp Damgaard

Bedømmelse: 4 faner ud af 5

I den folkelige forståelse bliver tiden umiddelbart efter besættelsen set som en tid, hvor alt blev godt igen, hvor landet blev moderniseret og tidsalderen med amerikansk kulturel indflydelse kunne begynde. Der sættes sjældent spørgsmålstegn ved, om udviklingen kunne have taget en anden drejning. Denne bog gør en indsats for at udfordre denne forståelse, ved at gå i dybden med det arbejde Danmark gjorde for at komme sig over besættelsen, samt hvordan landet skulle finde sig til rette i en nye verdensorden. Det historiske forløb, som vi kender det, kunne meget vel have været anderledes.

Fra 1945 til 1949 formår forfatteren på dygtig vis at vise, hvordan Danmark og de danske politikere forsøgte at genskabe den verden, de kendte fra før 2. Verdenskrig, og hvordan de politiske og økonomiske forhold gradvist gjorde det klart, at dette ikke kunne lade sig gøre. En ny geopolitisk og ideologisk virkelighed var opstået, men også en virkelighed hvor den almene dansker i større grad oplevede at få sit liv og sine værdier påvirket udefra. Verden var blevet ændret, et nyt magtsystem var opstået, og Danmark måtte følge med.

Med bogen tages læseren gennem den svære periode i årene efter besættelsen, hvor Danmark som land forsøgte at finde sig til rette. Ikke bare en ny politisk virkelighed og situation, hvor landet blev presset til at involvere sig men også opfattelsen af sin egen rolle i Europa. Til dette anvender forfatteren i fortællingen med succes skift mellem det internationale og nationale niveau. Det giver en større forståelse for, hvorfor danske politikere handlede, som de gjorde, men gør det også klart, at de danske politikere havde svært ved at indse, at Danmark ikke

Længere kunne spille det småstatsspil, det havde gjort før 2. Verdenskrig. Bogen former derved billeder af to radikalt forskellige måder hvorpå man kan forstå den internationale politiske verden.

4. maj 1945 var for langt størstedelen af Danmarks befolkning en festdag, hvilket bogen beskriver levende og følelsesmæssigt. Men, den går også ned i den følelse af hastværk som modstandsbevægelsen, og de danske politikere havde, da den politiske magt og samfundet skulle sikres. Glæden i gaderne, de omfattende arrestationer, kampen om fortællingen og det politiske spil i de første befrielsesdage er i sig selv en bog værd. Trods udfordringen ved at koge begivenhederne ned til nogle få sider er bogen vellykket med at gengive et indtryk af spændingen som herskede i de dage.

Besættelsen beskrives som regel ud fra de gnidninger, som opstod mellem danskere og tyskere, hvorfor de store byer helt naturligt er det vanlige fokus. Dette gør sig også gældende for dele af *"Fra Befrielse til Forpligtelse"*, men med inddragelsen af Bornholm og Sønderjylland, og hvordan befolkningerne her oplevede befrielsen og de efterfølgende år. Hermed formår forfatteren at præsentere en bredere palet af tanker og følelser i befolkningen. Særligt den komplekse situation ved grænsen til Tyskland med den blandede befolkning, samt hvordan Bornholm havde betydning for forholdet til Sovjetunionen og en tøvende tilnærmelse af Vest-magterne.

Læseren tages med gennem de udfordringer den almindelige dansker oplevede, hvor den danske infrastruktur og produktionsapparat var nedslidt efter besættelsen, forfaldne boliger og udbredt mangel på fødevarer. Alligevel stod Danmark i en bedre forfatning end resten af Europa efter 1945. Det glemmes ofte, at flertallet af danskerne i de første besættelsesår på mange måder levede videre på samme måde som tidligere. Alligevel så mange danskere befrielsen som enden på krigen, og man mente, at danskerne havde lidt. Ligesom alle andre i Europa. For en del af de danskere, som kom hjem efter at have været udenlands under krigen, var oplevelsen dog anderledes, idet danskernes med deres fokus på indenrigshændelser ikke rigtigt kunne forstå, hvad deres landsmænd havde gennemlevet i udlandet. Bogen gør meget ud af fremstille danskernes selvovurdering af Danmarks rolle både under og efter krigen.

Særligt i forhold til leveforholdene udpensles ubalancen i de udfordringer den danske befolkning stod overfor i forhold til den tyske. Danskerne vidste godt, hvordan forholdene var i Europa, de ville bare ikke rigtigt forholde sig til det. Beretningerne om leveforhold giver også indblik i, hvordan disse folk så verdenen og deres egne liv. Få havde uddannelse og overskud til at have et internationalt udsyn eller storpolitisk indsigt.

Et område, som især optog danskerne i årene efter befrielsen, var de tyske flygtninge, hvilket bogen bestemt forholder sig til, men alligevel glider hen over nogle af de trængsler flygtningene gennemgik. Flygtningenes ophold fremlægges ligefrem som tåleligt, sammenlignet med tyske flygtninge i Tyskland, og deres situation beskrives primært gennem udviklingen af antal døde børn, men med en kølig statistisk afstand. Behandlingen af de tyske flygtninge er et dunkelt kapitel i dansk historie, hvorfor denne anmelder mener, at håndteringen af flygtningene beskrives lidt for positivt i bogen. Vi kan moralisere over for datidens danskere, men ikke til fulde sætte os ind i hvilke følelser der var i den danske befolkning, og hvilken betydning massernes dynamik havde. At lægge dom over den danske behandling er derfor en holdning, vi kan tillade os at have, idet vi har den luksus at iagttage forløbet på en tidsmæssig afstand.

Anderledes tager forfatteren det moralske standpunkt i forhold til konflikter imellem danske borgere. Her kritiseres arrestationerne, som efterfulgte befrielsen for at have en grad af tilfældighed, selv om at de var med til at afværge anarki, behandlingen af tyskerpigerne ses som dybt uretfærdigt, og at det senere retsopgør var mere udtryk for befolkningens primitive ønske om hævn, end at det var reel retspleje. Dertil betød den manglende danske forståelse for, hvad der var sket ude i verdenen også, at der under Retsopgøret ikke var interesse for, hvad de anklagede havde lavet uden for landets grænser. Igen er det ud fra vores moderne forståelse for, og viden om, perioden let at sige, hvad man burde have gjort. Men det vil være at ignorere stemningen i befolkningen.

Dannelsen af FN var forsmagen på, at Danmark skulle finde sin plads i en verden, som fungerede anderledes end før 2. Verdenskrig. For at kunne nyde godt af statussen som allieret, måtte Danmark være det at både navn og gavn. Det var derfor nødvendigt, at de danske ledere tilegnede sig de allierede nationers tankegang, hvis de skulle gøre sig nogen forhåbning om at forstå den nye verdensorden. Forfatteren er igennem store dele af bogen ikke imponeret over Danmark eller de danske politikere. De portrætteres som naive og uforstående eller med manglende indsigt i internationale og storpolitiske forhold, hvor Danmark ikke forstår, hvorfor det ikke kan få det bedste i alle forhold uden at gøre noget til gengæld.

Trin for trin tages læseren med gennem, hvordan forholdet mellem USA og Sovjetunionen forværredes, samt hvordan dette påvirkede det politiske spil i Danmark. Forfatteren formår for det meste at være objektiv, men de danske kommunister fremstilles gentagende gange som amatører, illoyale over for Danmark og ude af stand til at læse folkestemningen. Heroverfor beskrives Moskva som beregnende og handlekraftigt. DKP's manglende succes kan selvfølgelig skyldes de mindre favorable forhold for kommunisterne i Danmark, i og med at landet var kommet lettere gennem krigen end resten af Europa, men gennemgående virker forfatteren ikke til at have høje tanker om de danske kommunister og deres politiske evner. Kampen om den politiske magt i Danmark var også en kamp for, hvorvidt Danmark skulle hælde mod de vestlige magter eller Sovjetunionen, hvor de danske politikere bekymring, for hvad kommunisterne kunne gøre, var med til at rykke dansk udenrigspolitik tættere på vestblokken.

Fortællingen er på mange måder en gentagelse af, hvordan det onde Sovjetiske imperium truer, men i stedet for at hjælpen kommer i form af det heroiske USA, så er det muligt at følge hvordan politiske interesser og konsekvenser placerer Danmark i et tættere samarbejde med

de vestlige magter, end det oprindeligt ønskede. Forfatterens konklusion lader derfor til at være, at truslen fra Sovjet med andre ord bevirkede, at Vesteuropa var villig til at lukke amerikansk indflydelse ind.

Når man blot ser bogen udefra, er det første indtryk man får, at den lægger op til en fortælling om den kolde krig og Europa 1945 til 1949 fra et dansk perspektiv. Det er dog rettere en danmarkshistorie fortalt i en international kontekst. Skiftene mellem begivenheder og forhold i Danmark og resten af Europa, primært Tyskland, er med til at give en større forståelse for Danmarks situation, men de forårsager også nogen forvirring til tider, da der ofte springes i tid, så det bliver svært at holde styr på tidslinjen.

Bogen slutter, hvor den kolde krig normalt ses som havde fået sin begyndelse med dannelsen af NATO og den fastlåste situation mellem Øst og Vest. Derfor er det også en befrielse at læse en bog, hvor den kolde krig ikke bare er NATO over for Warszawa-pagten, men en bog som skaber overblik over forløbet op til dette punkt ved at anskue sammenhængen mellem de politiske, sociale, økonomiske og militære forhold. Vigtigt er det dog at påpege, at dette forløb ikke præsenteres som forudbestemt, men at dansk medlemskab af NATO var resultatet af mange enkelte faktorer og beslutninger, der kunne være sket anderledes.

"*Fra Befrielse til Forpligtelse*" er en både spændende og oplysende bog, som levende fortæller om en periode, der ellers har stået i skyggen af tidligere og senere begivenheder, men hvis betydning for dansk tilhørsforlod op gennem det 20'ende århundrede er markant.

Derfor får "*Fra Befrielse til Forpligtelse*" 4 ud af 5 faner.

